

Офіційна позиція
Всеукраїнської громадської організації
«Асоціація правників України»
з питань реформування адвокатури

м. Київ

8 вересня 2011 року

МАЮЧИ НА МЕТІ:

- приведення законодавства про основи організації та діяльності адвокатури України у відповідність до міжнародних стандартів;
- забезпечення реалізації конституційного права громадян на правову допомогу та вільний доступ до правосуддя;
- виконання зобов'язань щодо вступу України до Ради Європи в частині захисту статусу правничої професії та заснування професійної асоціації адвокатів;
- відновлення престижу адвокатури у суспільстві та створення сприятливих умов для її розвитку;
- збереження демократичного духу чинного Закону України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 року, усталеної термінології та Дня адвокатури 19 грудня;

ВРАХОВУЮЧИ:

- необхідність приведення положень Закону України «Про адвокатуру» у відповідність із Конституцією України;
- відсутність належної самоорганізації адвокатури;
- існування паралельно з адвокатурою підприємницької юридичної діяльності;
- поступове законодавче звуження обсягу професійних прав адвокатів;
- відсутність ефективних гарантій професійної діяльності адвокатів;
- недосконалий механізм призначення адвоката захисником у кримінальному процесі;
- несприятливе оподаткування адвокатської діяльності;
- відсутність механізму страхування цивільної відповідальності адвоката;
- тривалу дискусію щодо напрямів реформування адвокатури;
- існування протилежних поглядів на шляхи подолання проблем в організації та діяльності адвокатури України у всеукраїнських громадських організацій адвокатів та юристів;
- реєстрацію у Верховній Раді України декількох законопроектів про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру»;

КЕРУЮЧИСЬ:

Конституцією України, Основними положеннями про роль адвокатів, прийнятими Восьмим Конгресом ООН по запобіганню злочинам 1 серпня 1990 року, Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи (2000) 21 щодо свободи здійснення професії адвоката, положеннями Меморандуму про концептуальні положення щодо реформування законодавства про адвокатуру від 29 лютого 2008 року, підписаними Спілкою адвокатів України та Асоціацією правників України і підтриманими Асоціацією адвокатів України та Союзом юристів України;

ВИХОДЯЧИ З ТОГО, ЩО:

реформа адвокатури має забезпечити незалежність професії адвоката та свободу його діяльності на захист інтересів клієнта; збереження адвокатської таємниці та забезпечення інших гарантій адвокатської діяльності; ствердження верховенства права та запровадження ефективного адвокатського самоврядування;

Правління Всеукраїнської громадської організації «Асоціація правників України» вважає за доцільне висловити офіційну позицію щодо актуальних питань реформування законодавства про адвокатуру України, викладену нижче.

1. Щодо виключного права адвокатів на надання професійної правової допомоги

Для забезпечення реалізації конституційного права громадян на отримання професійної правової

допомоги необхідно запровадити виключне право адвокатів на надання професійної правової допомоги в судах та здійснення захисту в кримінальному судочинстві.

2. Щодо об'єднання (уніфікації) професій адвоката та практикуючого юриста

З метою створення сприятливих умов для приєднання до адвокатури інших практикуючих юристів необхідно:

- виключити із законодавства поняття «інший фахівець в галузі права» шляхом внесення змін до процесуальних кодексів та інших законів;
- надати можливість особам, які тривалий час здійснювали юридичну практику на підприємницьких засадах, протягом визначеного законом строку набуті статус адвоката без проходження обов'язкового стажування та складання кваліфікаційних іспитів.

3. Щодо розширення професійних прав адвокатів, посилення гарантій їх професійної діяльності

Посилити гарантії адвокатської діяльності та передбачити забезпечення дієвих механізмів їх реалізації, зокрема, шляхом:

- встановлення заборони будь-якого втручання в адвокатську діяльність та перешкоджання її здійсненню;
- встановлення обов'язкового негайного повідомлення ради регіональної організації адвокатів про затримання адвоката або застосування до нього запобіжного заходу;
- встановлення особливого порядку порушення кримінальної або адміністративної справи проти адвоката;
- встановлення спеціальної підслідності у справах про злочини, вчинені адвокатами;
- збереження абсолютної заборони, передбаченої чинним Законом України «Про адвокатуру», стосовно здійснення певних оперативно-розшукових та слідчих дій щодо адвоката та розширення їх переліку (заборона на вилучення інформації, допит у справах, у яких адвокат надає правову допомогу);
- обмеження проведення інших оперативно-розшукових заходів та слідчих дій щодо адвоката певними умовами, спрямованими на забезпечення збереження адвокатської таємниці; проведення всіх слідчих дій щодо адвоката з обов'язковою присутністю представника регіональної організації адвокатів;
- встановлення безумовної заборони усунення адвоката від виконання його професійних обов'язків, окрім випадків, прямо передбачених у Законі, та виключення відповідних дискримінаційних положень з кримінально-процесуального законодавства;
- встановлення адміністративної відповідальності за ненадання інформації за запитом адвоката;
- розширення диспозиції ст. 397 Кримінального кодексу України шляхом встановлення кримінальної відповідальності за вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності адвоката (а не лише захисника чи представника) з надання правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці;
- поширення професійних прав адвокатів та гарантій професійної діяльності лише на адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність в організаційних формах, визначених законом, та внесені до Єдиного реєстру адвокатів;
- встановлення однакового порядку підтвердження повноважень адвоката на участь у кримінальному, цивільному, господарському, адміністративному судочинстві;
- заборони вимагання у адвоката пред'явлення договору про надання правової допомоги для підтвердження повноважень на участь у справі;
- надання права адвокатам збирати докази в кримінальних, цивільних, адміністративних, господарських справах та справах про адміністративні правопорушення;
- повернення адвокатам-захисникам права на здійснення активної участі у слідчих діях на досудовому слідстві.

4. Щодо організаційних форм адвокатської діяльності

Адвокатам має бути гарантований вільний вибір організаційних форм, в яких вони здійснюють адвокатську діяльність: (1) індивідуальна практика (з реєстрацією робочого місця адвоката у відповідних органах адвокатського самоврядування), включаючи заснування адвокатом юридичної особи; (2) спільна практика разом з іншими адвокатами (включаючи створення неприбуткової юридичної особи, господарського товариства або на підставі угоди про сумісну діяльність чи інших цивільно-правових

угод) або (3) робота адвоката за трудовим контрактом в юридичній особі, створеній адвокатами для здійснення спільної адвокатської практики.

Юридичні особи, створені адвокатами для здійснення спільної практики («адвокатські об'єднання»), повинні створюватися лише адвокатами як засновниками та/або учасниками такої юридичної особи. Така юридична особа («адвокатське об'єднання») повинна мати виключною метою своєї діяльності надання адвокатських послуг.

Варто приділити особливу увагу законодавчому врегулюванню роботи адвоката за трудовим контрактом в юридичній особі, створеній адвокатами для надання послуг правової допомоги (в «адвокатському об'єднанні»), з метою забезпечення професійної незалежності адвоката-працівника та забезпечення прав і гарантій його адвокатської діяльності під час виконання ним трудових обов'язків.

Адвокат повинен мати гарантовану можливість в будь-який час змінити обрану організаційну форму власної адвокатської діяльності на іншу (з дотриманням встановлених законом необтяжливих правил).

Про вибір або зміну організаційної форми здійснення адвокатської діяльності адвокат має повідомляти відповідний орган адвокатського самоврядування в порядку, який має бути визначено законом.

Передбачені законом права та гарантії адвокатської діяльності мають розповсюджуватися лише на адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність в одній із організаційних форм, визначених законом, та на юридичних осіб, які відповідають критеріям адвокатського об'єднання, визначеним законом, а також на їхніх працівників, які не є адвокатами (в тій мірі, в якій вони можуть бути розповсюджені на не адвокатів, наприклад, обов'язок збереження адвокатської таємниці тощо).

5. Щодо організації адвокатського самоврядування

Необхідно законодавчо визначити адвокатуру як спеціально уповноважений недержавний професійний правозахисний інститут.

Реформування адвокатури має бути спрямоване на створення ефективної та демократичної системи адвокатського самоврядування, діючої на засадах самоврядності та незалежності, побудованої за принципом «знизу-вверх».

Результатом реформи має бути підвищення ролі регіональних адвокатур шляхом зосередження основних повноважень адвокатського самоврядування у зборів адвокатів Автономної республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя. Необхідно законодавчо закріпити повноваження регіональних зборів, визначити порядок їх скликання та проведення.

Необхідно передбачити формування рад адвокатів Автономної республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя як виконавчих органів адвокатського самоврядування, що обираються зборами адвокатів, та законодавчо закріпити їх повноваження.

Надати з'їзду адвокатів України статус вищого органу адвокатського самоврядування та законодавчо визначити його повноваження. Передбачити в Законі України «Про адвокатуру» прозорий і демократичний порядок скликання та проведення з'їзду.

Передбачити в Законі створення Ради адвокатів України, постійно діючого представницького органу адвокатів України, що діє в період між з'їздами, та законодавчо визначити її повноваження.

Надати Раді адвокатів України та регіональним радам адвокатів статус неприбуткових організацій.

Передбачити, що участь в органах адвокатського самоврядування є виключним правом кожного адвоката, який здійснює адвокатську діяльність.

Передбачити обов'язковість рішень органів адвокатського самоврядування, прийнятих в межах їх компетенції, для всіх адвокатів та адвокатських об'єднань. Передбачити неможливість обрання адвоката до складу одного й того самого органу адвокатського самоврядування два строки поспіль та обіймати виборні посади в декількох органах адвокатського самоврядування одночасно.

Передбачити фінансування органів адвокатського самоврядування за рахунок плати за складання кваліфікаційних іспитів, щорічних внесків адвокатів та інших незалежних від держави джерел.

Створити Єдиний реєстр адвокатів України з вільним доступом та своєчасним поновленням інформації про адвокатів.

Провести вибори до органів адвокатського самоврядування після завершення об'єднання (уніфікації) професій адвоката та практикуючого юриста.

6. Щодо умов набуття статусу адвоката

Створити прозорий механізм набуття, зупинення та припинення статусу адвоката.

Підвищити вимоги до осіб, які виявили намір набутти статус адвоката, ввести обов'язкове стажування.

Розширити перелік видів діяльності, несумісних із статусом адвоката.

7. Щодо підвищення кваліфікації адвоката

Необхідно законодавчо закріпити обов'язок адвоката з підвищення кваліфікації відповідно до порядку, який затверджується З'їздом адвокатів.

8. Щодо питань адвокатської етики

Зберегти діючі Правила адвокатської етики; передбачити можливість внесення змін та доповнень до них лише кваліфікованою більшістю на З'їзді адвокатів України.

9. Щодо запровадження страхування професійної відповідальності адвоката

Необхідно поступово запровадити законодавчо обов'язок адвоката із страхування цивільної відповідальності за шкоду, заподіяну клієнту.

10. Щодо умов притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності

Порядок та умови застосування дисциплінарних стягнень до адвоката має визначатися Законом та Положенням про дисциплінарне провадження щодо адвоката, яке затверджується З'їздом адвокатів України.

11. Щодо умов здійснення адвокатської діяльності в Україні адвокатами інших країн

Необхідно передбачити, що іноземний адвокат може надавати в Україні правову допомогу лише з питань законодавства іноземної держави, у якій він отримав статус адвоката, на умовах взаємності.

При наданні правової допомоги в Україні іноземний адвокат користується тими самими правами та несе такі самі обов'язки, як і адвокат України, за винятком прав та обов'язків, пов'язаних з наданням безоплатної правової допомоги та правової допомоги за призначенням, участю в органах адвокатського самоврядування, а також інших випадків, передбачених законом.